

HALŠTATSKE IN ANTIČNE NAJDBE IZ JAVORA

MITJA GUŠTIN, TIMOTEJ KNIFIC

Posavski muzej, Brežice — Univerza, Ljubljana

V letih 1903—1904 je v vasi Javor, 14 km jugovzhodno od Ljubljane (nm 513 m), izkopal J. Pečnik manjše prazgodovinsko grobišče, v katero so bili vkopani tudi rimski grobovi.¹ Najdišče je bilo v strokovni literaturi večkrat omenjeno,² gradivo, ki ga hranijo Institut für Vor- und Frühgeschichte in Naturhistorisches Museum na Dunaju ter Narodni muzej v Ljubljani pa še ni bilo objavljeno.³ Grobovi so bili izkopani na njivah ledine Žitnice nad vasjo: k. o. Ljubljana-Moste-Polje 1399, 1401 in 1407.⁴

OPIS HALŠTATSKIH PREDMETOV

Institut für Vor- und Frühgeschichte, Wien

Slika 1:

1. Železna sekira z enostranskimi plavutmi. Inv. št. 26634.
2. Noga z gumbom bronaste kačaste fibule. Inv. št. 26349.
3. Središnji gumb bronaste falere. Inv. št. 26543.
4. Bronasta tulasta sekirica. Inv. št. 26505.
5. Bronasta čolničasta fibula. Inv. št. 26542.

Naturhistorisches Museum, Wien (neinventarizirano)

Tabla 1:

Grob 2

1. Fragmentirana posoda na nogi iz rdeče, dobro prečiščene gline, mešane z drobnim kremenčevim peskom; okrašena je s plastičnimi vodoravnimi rebri ter pobarvana z rdečo in grafitno barvo. Na najširšem obodu je okrašena z mrežastim motivom, naslikanim z rdečo barvo.

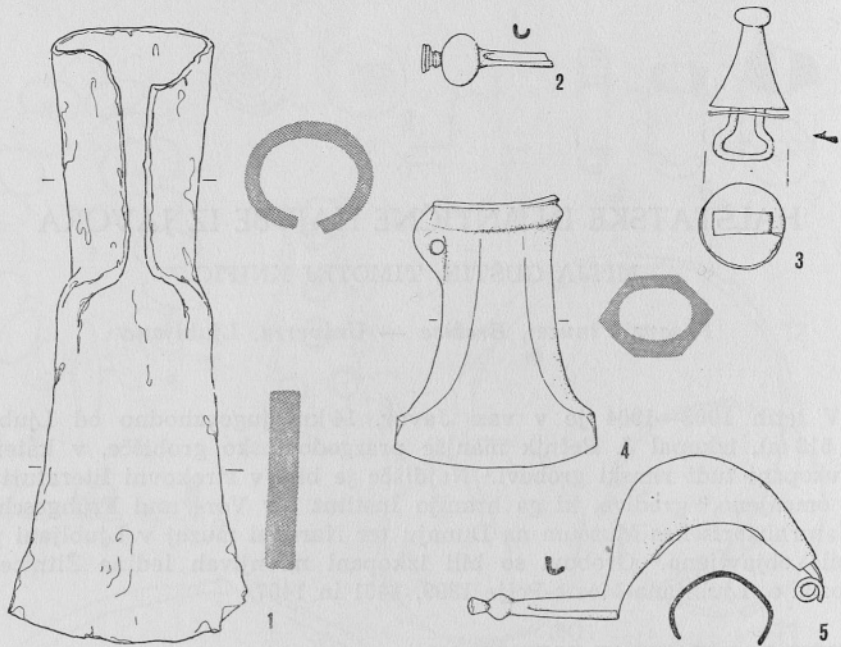
2. Bikoničen lonček iz rjave grobe gline.

¹ J. Pečnik, *IMK* 14 (1904) 129 s. Cfr. tudi Pečnikovi pismi z datumom 23. 8. 1903 in 18. 10. 1904 (prepis v NMLj).

² C. Deschmann, *Führer durch das Krainische Landes-Museum Rudolfinum in Laibach* (1888), 96; Toldt, *MAGW* 33 (1903) Sitzber. 68.

³ Dovoljenje za objavo dolgujeva naštetim ustanovam.

⁴ Pri obhodu najdišča nam je Cene Levičnik, Javor 18, povedal, da je po zadnji vojni pri kopanju peska na terasi nad omenjenimi parcelami naletel na več skeletov; pri nekaterih so bile bronaste zapestnice, ki pa niso ohranjene.

Sl. 1. Javor. 1 železo, 2—4 bron
 Abb. 1. Javor. 1 Eisen, 2—4 Bronze
 1/2

Grob 4

3. Posoda na nogi iz rdeče, dobro prečiščene gline, mešane z drobnim kremenčevim peskom; okrašena je s plastičnimi vodoravnimi rebri in pobarvana z rdečo in grafitno barvo.

4. Železna rombična pasna spona.

Tabla 2:

Grob 6

1. Lonec iz črnosive grobe gline; okrašen je z dvakrat po tremi navpičnimi vrezi.

2. Posoda iz rjave, grobe, s kremenčevim peskom mešane gline.

3. Odlomek vratu in ramena posode iz črnosive glajene gline. Posoda je bila po vsej površini grafitirana in okrašena s plastičnimi navpičnimi rebri.

Grob 8

4. Bronast uhan, okrašen z iztolčenimi pikami; kaveljček je odlomljen.

5. Bronast uhan, okrašen z vzporednimi vrezi.

6. Bronasta kačasta fibula; del noge in igle manjka.

7. Noga in igla bronaste kačaste fibule.

8. Bikonična posoda na nogi iz rjave glajene gline. Okrašena je s štiri bradavicami.

Tabla 3:

Grob 9

1. Bronasta kačasta fibula.
2. Bronasta trakasta zapestnica.
3. Bronasta trakasta zapestnica.
4. Bronasta narebrena zapestnica.

Grob 7

5. Spodnji del posode iz rjave grobe gline.
6. Bronasta trakasta zapestnica.
7. Bronasta trakasta zapestnica.
8. Bronasta kačasta fibula; del igle manjka.

Grob 19

9. Posoda na nogi iz rdeče, dobro prečiščene gline; okrašena je s črno naslikanimi trikotniki.
10. Odlomek vratu in ramena posode iz črnosive gline; posoda je bila po vsej površini premazana z grafitom ter okrašena s plastičnimi rebri in bradavicami.

Tabla 4:

Grob 15

1. Železen fragment.

Grob 17

2. Poškodovan železen nož.
- 3—5. Bronasti obročki.

Grob ?

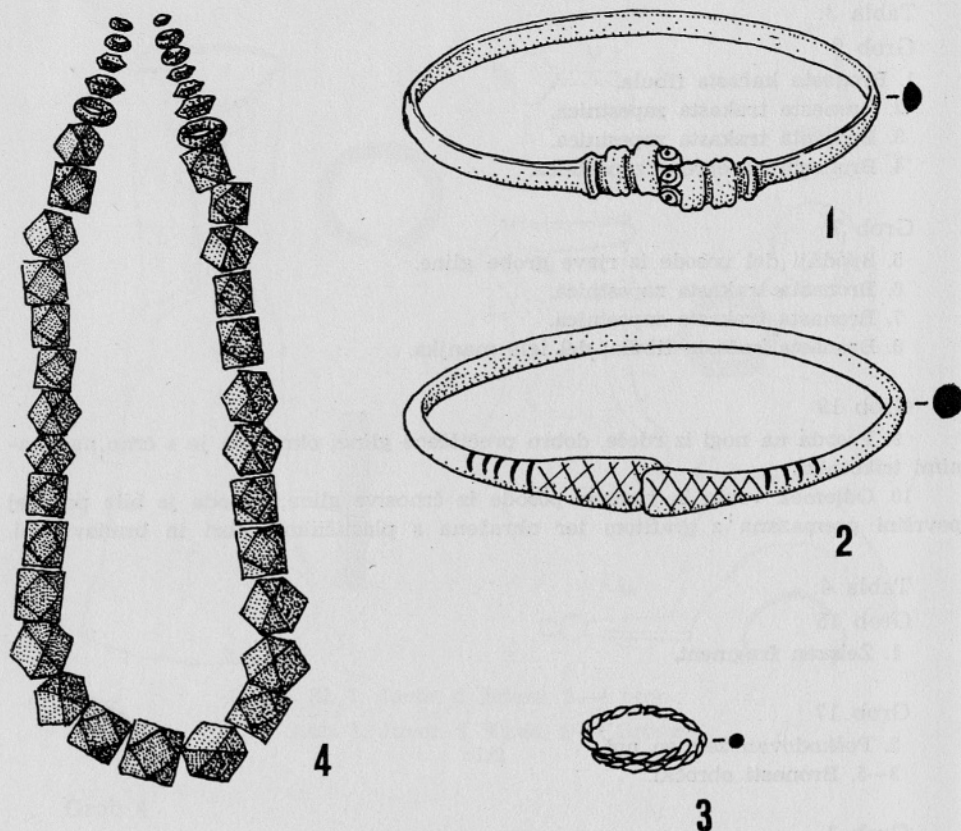
6. Fragmentirana samostrelna peresovina z železno prečko in navito bronasto žico.
7. Železna robmična pasna spona.

Posamezne najdbe

10. Bronasta kačasta fibula s pestičastimi izrastki; igla je odlomljena.
15. Bronast uhan, okrašen z iztolčenimi pikami.
16. Bronast uhan, okrašen z iztolčenimi pikami.
17. Bronast spiralni obesek.

Narodni muzej, Ljubljana

8. Bronasta fibula z dolgo nogo in odlomljenim pestičastim gumbom. Inv. št. 3266.
9. Bronasta certoška fibula s poškodovanim lokom. Inv. št. 3265.
11. Bronasta trakasta zapestnica s presegajočimi in zoženimi konci. Inv. št. 3270.
12. Bronasta zapestnica, na robu okrašena z vrezi. Nekoliko deformirana. Inv. št. 3269.

Sl. 2. Javor. Grob 12. 1—3 bron, 4 steklo
 Abb. 2. Javor. Grab 12. 1—3 Bronze, 4 Glas
 1/1

13. Bronasta zapestnica, okrašena s pasovi vrezov. Inv. št. 3268.
 14. Bronast obroček. Inv. št. 3271.
 18. Bronasta okrogla ploščica. Inv. št. 3267.

OPIS ANTIČNIH PREDMETOV

Naturhistorisches Museum, Wien (neinventarizirano)

Slika 2:
 Grob 12

1. Bronasta zapestnica z zaključkoma v obliki živalskih glav.
2. Bronasta zapestnica z razširjenima koncema, ki sta okrašena z vrezanimi črtami.
3. Bronast tordiran obroček.
4. Ogrlica iz temnomodrih steklenih poliedričnih in bikoničnih jagod.

Tabla 5:

1. Lonec s cilindričnim vratom iz sive gline.
2. Oljenka iz rdeče gline.
3. Vrč s trakastim ročajem iz svetlordeče gline.
4. Odlomek posode iz svetlordeče gline.
5. Lonec s cilindričnim vratom iz sive gline.
6. Oljenka iz rumene gline.

Sl. 3. Most na Soči (Sv. Lucija).
Grob 1553 (Naturhistorisches
Museum, Wien, inv. št. 31838). Bron

Abb. 3. Most na Soči (Sv. Lucija).
Grab 1553 (Naturhistorisches
Museum, Wien, Inventarnr. 31838).
Bronze

1/1

INTERPRETACIJA HALŠTATSKEGA GRADIVA

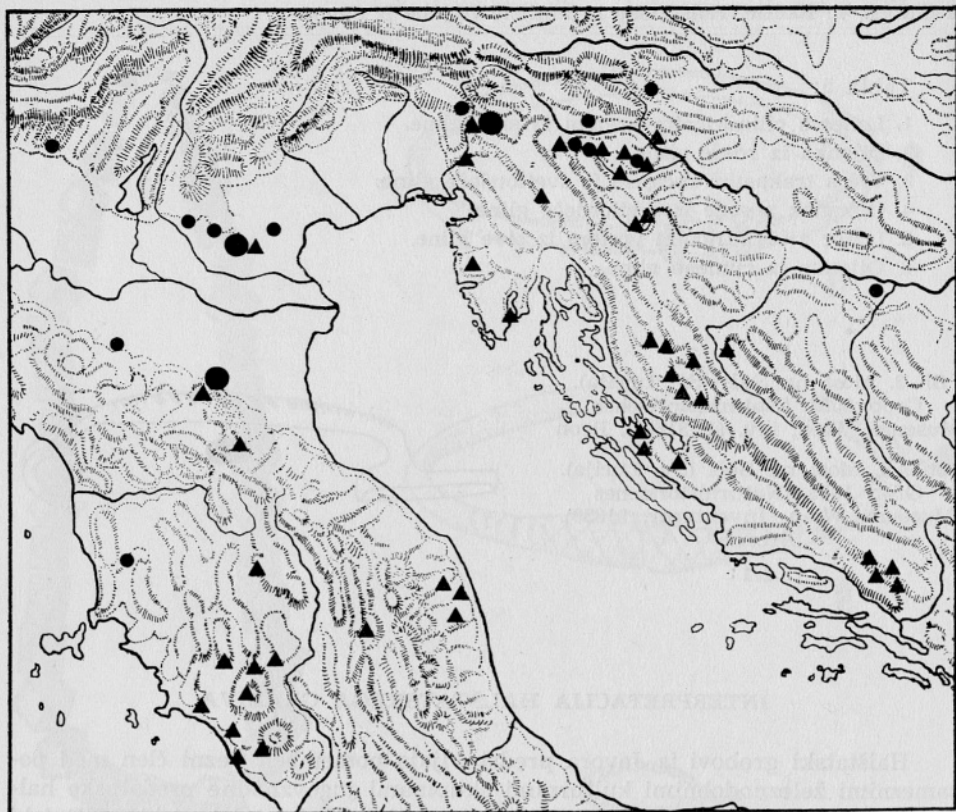
Halštatski grobovi iz Javora predstavljajo pomemben vezni člen med posomeznimi železnodobnimi kulturnimi skupinami jugovzhodne predalpske halštatske skupnosti. S skeletnim pokopom se približujejo dolenski halštatski skupini, plan pokop pa kaže na bližino grobišča v Ljubljani, dvorišče SAZU, in na povezavo z nekropolami v zahodni Sloveniji. Grobni pridatki so značilni za širši predalpski prostor in jih pri sedanjem stanju raziskav ni mogoče dokončno pripisati določeni halštatski provinci.

Najdba bronaste tulaste sekirice, če jo zaradi slabo zapisanega imena (Javos, Krain) smemo pripisati temu najdišču, je izjemna; sekirica časovno izstopa iz ostalega arheološkega gradiva, ker jo vrednotimo kot tradicijo KŽG (sl. 1: 4).⁵ Ostale, zelo homogene najdbe iz Javora sodijo v mladohalštatsko obdobje. Razvrstimo jih lahko od kasnega Ha C 2 horizonta do razvite Ha D 3 stopnje. Fibula z dolgo nogo in pestičastim zaključkom (T. 4: 8) — v literaturi je ta tip pogosto zgrešeno označen kot protocertoška fibula — je važen kronološki element kasne Ha C 2 stopnje na področju zgornjega Jadrana (karta 1). Te fibule so številno zastopane na liburnijskem in japonskem ozemlju; v Ninu, Zatonu in Kompolju so datirane v horizonte, ki časovno sovpadajo z našo Ha C 2 in Ha D 1 stopnjo.⁶ Drugo središče teh fibul predstavlja dolenska skupina. V

⁵ Podobne primerke poznamo iz Ha B stopnje, npr. H. Müller-Karpe, *Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen* (RGF 22, 1959), T. 15: 3, 4; 178: 4.

⁶ Najstarejša znana grobna celota

je iz Nina: Š. Batovič, *Inv. Arch.* 4 (1962) Y 37: 1—11. Nin in Zaton: F. Starè, *Adriatica Praehistorica et Antiqua*, (1970) 195, 199; Kompolje: R. Drechsler-Bižić, *Vjesnik* (Zagreb), Ser. III, 2 (1961) T. 3: 10—13; 5: 1—12.

Karta 1. A. Razprostranjenost fibul z dolgo nogo in pestičastim zaključkom kot npr. T. 4: 8 (▲)

B. Razprostranjenost fibul z dolgo nogo ter nizkim in pravokotno usloženim lokom kot npr. sl. 3 (●); (južnoitalski primeri niso vrisani)

Karte 1. A. Verbreitung der Fibeln mit langem Fuß und klöppelartigem Abschluß wie Taf. 4: 8 (▲)

B. Verbreitung der Fibeln mit langem Fuß und niedrigem rechteckig gebogenem Bogen wie Abb. 3 (●); (die süditalischen Fibeln sind nicht eingetragen)

A. Razprostranjenost fibul z dolgo nogo in pestičastim zaključkom

1. Gorica. *GZMS* 11 (1899) 358, fig. 21.
2. Ljubuški (okolica). Arheološka zbirka Franjevačkog samostana Humac.
3. Grude. *GZMS* 9 (1897) 658, fig. 3.
4. Imotski (okolica). Arheološka zbirka Franjevačkog samostana Imotski.
5. Babingrad. Š. Batović, *Inv. Arch.* 4 (1962) Y 37 (besedilo k št. 11).
6. Zaton. *L. c.*, Y 38: 4.
7. Nin. *L. c.*, Y 37: 11.
8. Ripač. Zemaljski muzej, Sarajevo.
9. Široka Kula. J. Brunšmid, *VHAD* 5 (1901) 64 s, T. 2: 10.
10. Medak. Muzej Like, Gospić.
11. Smiljan. V. Hoffiller, *VHAD* 8 (1905) 183, sl. 26: 8.
12. Prozor. Š. Ljubić, *Popis* (1889), T. 20: 94.
13. Kompolje. R. Drechsler-Bižić, *Vjesnik* (Zagreb), Ser. III, 2 (1961) T. 3: 11; 5: 2.

14. Vlaško polje. Š. Batović, l. c., Y 37 (besedilo k št. 11).
 15. Podzemelj. Narodni muzej, Ljubljana.
 16. Dragatuš. G. Spitzer, *Dragatusch* (tipkopolis. dis., 1956), T. 19: 14.
 17. Libna. Naturhistorisches Museum, Wien.
 18. Smarjeta. *Ibidem*.
 19. Mokronog — Slepšek. Narodni muzej, Ljubljana.
 20. Dobrnič. *Ibidem*.
 21. Stična. *Ibidem*.
 22. Javor. T. 4: 8.
 23. Križna gora. M. Urleb, *Inv. Arch.* 11 (1969) Y 108: 2.
 24. Sv. Lucija. O.-H. Frey, S. Gabrovec, *Actes du VIIIe Congrès International des Sciences préhistoriques et protohistoriques* (1971) Abb. 10: 9.
 25. Gorizia (okolica ?). *BPI* (1877) T. 6: 9.
 26. Picugi. A. Amoroso, *Atti e Mem. Soc. Istr.* 5 (1889) T. 7: 6.
 27. Nezakcij. Arheološki muzej Istre, Pula.
 28. Este. O. Montelius, *Civ. primitive*, 278, B 57: 3.
 29. Marzabotto. *Mon. Ant.* 1 (1890-92) T. 10: 2.
 30. S. Martino in Gattara. P. E. Arias, *NSc* (1953) 223 ss, sl. 5.
 31. Belmonte. Duhn, Messerschmidt, *Italische Gräberkunde* 2 (1939) T. 34: 5.
 32. Cuprensse pri Ripatransone. Dall'Osso, *Guida illustrata* (1915) 180.
 33. Grottazollina. *NSc* (1960), 383, sl. 35.
 34. Colfiorito (Foligno). *NSc* 10 (1934) 456, sl. 2 c, d.
 35. Cortona. P. G. Guzzo, *Le fibule in Etruria dal VI al I secolo* (1972) 25, T. 3: B II 3.
 36. Orvieto. *Ibidem*, 25 s, T. 3: B I 1.
 37. Vulci, grobišče Bendinelli. *Ibidem*, 25, T. 3: B I 2-3.
 38. Civitavecchia, grobišče Volpelle. *Ibidem*, 25, T. 3: B II 1.
 39. Tolfa (Castellina della Piana della Consarna). *Ibidem*, 25, T. 3: B II 2.
 40. Capodimonte, na grobiščih Bucacce in Bisenzio. *Ibidem*, 25, T. 3: B II 4.
 41. Pitigliano. *Ibidem*, 26.
 42. Tuscania (Peschiera). *Ibidem*, 69.
 43. Tarquinia. *Ibidem*.
 44. Ruvo. O. Montelius, *Civ. primitive*, 12, A 10: 120.
 45. Torre Galli. *Mon. Ant.* 31 (1926) 124 s, sl. 119.
 46. Pontecagnano. *St. Etruschi* 33 (1965) 671 ss, T. 139: b.
 47. Sala Consilina. J. Genier, *Recherches sur l'âge du Fer en Italie meridionale*, Sala Consilina (1968) T. 34: 1.
- B. Razprostranjenost fibul z dolgo nogo ter nizkim in pravokotno usločnim lokom kot npr. sl. 3
1. Montecatini in val di Cecina (Pisa). *NSc* 10 (1934) 29, sl. 1.
 2. Bologna. Npr. G. L. Carancini, *BPI* 78 (1969) sl. 1: 25; 2: 13—21.
 3. Santilaro d'Enza. O. Montelius, *Civ. primitive*, 454 s, T. 98: 12.
 4. Este. Ppr. O.-H. Frey, *Die Entstehung der Situlenkunst*, RGF 31 (1969) T. 12: 1; 18: 5, 7; 26: 17—19.
 5. Padova. *Ibidem*. sl. 32: 3
 6. Ospedaletto. *Ibidem*, T. 34: 4.
 7. Oppeano. M. Primas, *Die südschweizerischen Grabfunde der älteren Eisenzeit und ihre Chronologie* (1970) sl. 12: 16.
 8. Parre di Sotto. Neobjavljena depojska najdba, podatek R. De Marinisa.
 9. Kobarid. C. Marchesetti, *I Castellieri* (1903) T. 16: 16.
 10. Most na Soči (Sv. Lucija). O.-H. Frey, S. Gabrovec, l. c., sl. 10: 12, 16.
 11. Vače. Naturhistorisches Museum, Wien.
 12. Stična. Narodni muzej, Ljubljana.
 13. Magdalenska gora. Peabody Museum, Cambridge, USA.
 14. Brezje. K. Kromer, *Brezje*, AKS 2 (1959) T. 48: 4.
 15. Brinjeva gora. Pokrajinski muzej, Maribor.
 16. Donja Dolina. Z. Marić, *GZMS NS* 19 (1964) T. 6: 8.

zaključenih grobnih celotah jih poznamo le iz Dragatuša, grob 45 (skupaj z železno ovratnico in zapestnico ter čolničasto fibulo) in s Križne gore, grob 95 (z dvozankasto votlo fibulo); že ta dva primera govorita, da je pravilna časovna opredelitev teh fibul na področju jugovzhodne predalpske halštatske skupine v kasni Ha C 2 horizont.⁷

Iz ožjega severnojadranskega prostora so nam fibule z dolgo nogo in pestičastim izrastkom znane v nekaj primerkih iz neobjavljenih grobov iz Svete Lucije (danes Most na Soči), ki so shranjeni na Dunaju in v Trstu in pa iz groba 886 v Este, v katerem je bila zraven tudi železna zapestnica.⁸ Že objavljene variante tega tipa fibule iz Mosta na Soči (Svete Lucije), grob 1974 ter 2882, in iz Este, grob 126,⁹ dokazujejo, da se obravnavani tip fibule pojavi na tem prostoru že v stopnji Sv. Lucija I C 2 oziroma Este II/III. S tem je pa tudi potrjena sočasnost med starejšim delom horizonta Stična 2 in horizonti Notranjska III b ter Sv. Lucija I C 2.

Identične fibule so bile izkopane tudi na picenskih najdiščih, kar potrjuje domneve o direktnih intenzivnih kulturnih vplivih med obema jadranskima obalama,¹⁰ saj redki primerki najdeni na venetskem ozemlju, kažejo, da ne gre za vpliv prek venetskega ozemlja. To potrjujejo tudi številni posamezni primerki iz bogatih najdišč Etrurije, katere je zbral in predstavil P. G. Guzzo v svojem delu o fibulah od 6. do 1. stol. v Etruriji. Tudi on opozarja na verjetni izvor fibul z dolgo nogo in pestičastim izrastkom na zahodnobalkanskem prostoru ter potrjuje datacijo v konec 7. oziroma začetek 6. stol. na podlagi neobjavljenih grobov iz Civitavecchia, Tolfa in Pitigliano.¹¹

Posebno številno skupino in nekoliko mlajši horizont pa predstavljajo te fibule v južni Italiji na najdiščih Ruvo, Pontecognano, Sala Consilina, kjer sodijo v stopnjo SC III c, ki je na osnovi grškega importa datirana v sredino 6. stol. pr. n. š.¹²

V navedenih grobovih iz Mosta na Soči (Sv. Lucije) grob 1974 in Este, grob 126, pa se poleg fibule z dolgo nogo in pestičastim izrastkom pojavi poseben tip fibule z dolgo nogo in nizkim, pravokotno usločenim polnim lokom (sl. 3).¹³ Ta tip je lasten bolonjskemu in estenskemu kulturnemu krogu, prav tako pa je tudi značilnost svetolucijske skupine (karta 1) kjer označuje horizont Sv. Lucija I C 2, ki je sočasen s prehodno stopnjo Este II/III in Villanova IV B 2.¹⁴

⁷ G. Spitzer, *Dragatusch und das Problem der Urnenfelderkultur in Krain* (Wien 1956), T. 19: 4 (tipkopišna disertacija); M. Urleb, *Inv. Arch.* 11 (1969) Y 108: 2, 3.

⁸ O. Montelius, *Civ. primitive*, 378, B 57: 3.

⁹ Grob 1974: O.-H. Frey, S. Gabrovec, *Actes du VIIIe Congrès International des Sciences préhistoriques et protohistoriques* (1971) Abb. 10: 9; grob 2882: C. Marchesetti, *Boll. Soc. Adr.* 15 (1893) T. 18: 21; grob 126: O.-H. Frey, *Die Entstehung der Situlenkunst* (RGF 31, 1961) T. 18: 6.

¹⁰ Primerjaj s karto razprostranjenosti sočasne apulske keramike v O.-H. Frey, o. c., sl. 44.

¹¹ P. G. Guzzo, *Le fibule in Etruria dal VI al I secolo* (1972) 25 s.

¹² Za datacijo horizonta SC III c cfr. J. Genier, *Recherches sur l'âge du Fer en Italie meridionale*, Sala Consilina (1968) 248 s. Absolutna stava horizonta SC III c v sredino 6. stol. je verjetno nekoliko prenizka, kar poudarja v svojem delu že P. G. Guzzo, o. c.

¹³ O.-H. Frey, o. c., T. 18: 5, 7; O. H. Frey, S. Gabrovec, l. c., sl. 10: 12.

¹⁴ G. L. Carancini, *BPI* 78 (1969) 281 ss, Fig. 2: 13—21.

Oba tipa zgoraj obravnavanih fibul sta na severnojadranskem prostoru časovno vzporedna. Po izvoru se vežejo fibule z dolgo nogo in pestičastim zaključkom na zahodnobalkansko ozemlje, medtem ko je fibula z nizkim, pravokotno usločenim lokom severnoitalski element. V dolenski skupini se v stopnji Stična 2 oba tipa križata in sta med vodilnimi oblikami kasnega 7. in zgodnjega 6. stol. pr. n. š.

Zaključene grobne najdbe iz Javora lahko razdelimo v dva časovna horizonta: grobove 6—9 uvrščamo v horizont kačastih fibul, grobove 2, 4, 19 pa v razvito Ha D stopnjo.

Obročast okras in kačaste fibule (T. 2: 4—7; 3: 1—4, 6—8) so značilno gradivo ženskih grobov v horizontu dvogrebenastih čelad. Podobno kombinacijo nakita poznamo npr. na dolenskih najdiščih v grobovih II/1 in VII/17 iz Brezij, v grobu 9 iz Volčjih njiv in iz stiške gomile, grobova 136 in 153.¹⁵ Našteti grobovi, ki jih moramo uvrstiti v Ha D 1 stopnjo po srednjeevropski razdelitvi, predstavljajo starejši del horizonta kačastih fibul oz. dvogrebenastih čelad.

Nedvomno je bilo v Javoru neprekinjeno grobišče od kasnega Ha C 2 obdobja. Zastopani so namreč elementi, ki jih lahko časovno uvrstimo med fibulo s pestičastim zaključkom in starejšo skupino grobov, kot npr. kačasto fibulo s pestiči (T. 4: 10), gumb velike falere (sl. 1: 3), deloma obročast nakit,¹⁶ predvsem pa preprosto keramiko prve skupine grobov, ki ima še nekatere starejše poteze.

Značilnost te keramike je preprosta oblika, groba izdelava in krašenje posod z vrezi, bradavicami, s plastičnimi rebri ter z grafitiranjem površine (T. 2: 1, 2). Primerjamo jo lahko s keramiko z Libne-Špilerjeva gomila, grobova 5 in 6, ter iz Volčjih njiv, grob 15, ki je v okviru grobnih celot datirana v Ha D 1 stopnjo.¹⁷

Posebnost mlajših grobov iz Javora so keramične posode estenskega tipa, ki so bile na jugovzhodno predalpskem ozemlju izkopane najmanj na 15 najdiščih.¹⁸ Z izrazom »estenski tip« je označena keramika, ki je na našem področju nastala pod vplivom lončarskih delavnic iz Este. Karakterizirajo jo rdeče-črno oz. rdeče-grafitno barvani vodoravni pasovi, poudarjeni še s plastičnimi vodoravnimi rebri (npr. T. 1: 1, 3). Za posodo je značilno, da je žgana na poseben način, in sicer je v večini primerov v sredini siva, zunanja in notranja površina pa sta žgani svetlordeče. Svojevrstna je tudi sestava gline, ki vsebuje veliko kremenčevega peska.

Grob XIII/163 z Magdalenske gore s posodo estenskega tipa¹⁹ je tipičen predstavnik razvite Ha D 1 stopnje (horizont dvogrebenastih čelad), hkrati pa tudi najstarejša objavljena grobna celota iz dolenskih najdišč. V istem času

¹⁵ K. Kromer, *Brezje* (AKS 2, 1959) T. 12: 1—5; 19: 5—11; S. Gabrovec, *AV* 7 (1956) T. 10: 1—5; grobovi iz Stične niso objavljeni (NMLj).

¹⁶ Obročast nakit najdemo v horizontu Stična 2, npr. na Libni, Špilerjeva gomila, grob 5 (T. Knez, S. Škalcer, *AV* 19 [1968] T. 4: 6—8).

¹⁷ T. Knez, S. Škalcer, l. c., T. 3: 5; 4: 1; 5: 1, 2; S. Gabrovec, l. c., T. 14: 2.

¹⁸ Estenska keramika je pogosta v svetolucijski skupini ter na dolenskih najdiščih. Redkeje jo najdemo na Štajerskem in v Beli krajini. Večje delo o tej keramiki pripravlja O. H. Frey.

¹⁹ S. Gabrovec, O.-H. Frey, S. Foltny, *AV* 20 (1969) sl. 10: 1—24.

— v stopnji Sv. Lucija II a — je estenska keramika že običajen pridatek grobov svetolucijske skupine.²⁰ Pojav te keramike v jugovzhodno predalpskem prostoru torej lahko datiramo v Ha D 1 stopnjo. Večino znanih grobnih celot z estensko keramiko pa moramo postaviti v razviti Ha D horizont, med njimi tudi grobova 2 in 4 iz Javora.²¹

Gradivo starejše železne dobe zaključuje osamljena certoška fibula mlajše variante (T. 4: 9),²² ki potrjuje človekovo prisotnost v tem kraju še v kasnohalštatski stopnji Ha D 3.

INTERPRETACIJA ANTIČNEGA GRADIVA

Rimske najdbe iz Javora so maloštevilne in slabo dokumentirane,²³ a kljub temu vredne podrobnejše obravnave, saj dopolnjujejo sliko antične poselitve v okolici urbanih središč. Grobni pridatki so iz časa od druge polovice 2. do druge polovice 4. stol.

Na prvem mestu moramo obravnavati oba lonca s cilindričnim vratom in z dvema rebroma (T. 5: 1, 5). Pri časovni razporeditvi lončenine iz rimskih grobov na Dolenjskem in v Posavju je bila ta posoda datirana v drugo polovico 2. stol. Hkrati je bila prikazana tudi njena razširjenost, ki je najgostejša na Dolenjskem, predvsem na upravnem ozemlju Neviouduna, sega pa še ob Savi proti vzhodu, v okolico Andautonije; nekaj posod poznamo tudi iz Celja.²⁴ Naša primerka iz tega kroga ne izstopata, ampak le dopolnjujeta zemljevid razširjenosti loncev s cilindričnim vratom. Po časovni opredelitvi in analognih primerih, npr. Petrušnja vas, grob 1/1952, Globodol, grob 20, Straža, grob 5, sta bila tudi oba lonca iz Javora najdena v žganem grobu.²⁵

Teže pa je datirati enoročajni vrč (T. 5: 3). Zaradi prstanaste noge in predvsem po dveh rebrih na vratu se ujema z obravnavanima loncema in verjetno sodi v isti čas.

Oljenka z nekoliko štrlečim nosom, pokončnim ročajem in velikima odprtinama za olje in stenj (T. 5: 2) spada po T. Szentlélekyju med poznoimperialne svetilke. Te so konec 3. in v 4. stol. doživele oblikovne spremembe, ki smo jih našli tudi pri naši oljenki. Zaradi nizke noge jo moramo uvrstiti med zgodnejše primerke te skupine oljenk.²⁶

Druga oljenka z visokim pokončnim ročajem s kaneluro in s konkavno površino okoli odprtine za olje je ornamentirana s palmeto in vejičnim ven-

²⁰ Npr. grob 2209: O.-H. Frey, S. Gabrovec, I. c., sl. 9: 6, 7.

²¹ Cfr. grob iz Pavlove vasi pri Tržišču na Dolenjskem: P. Korošec, *Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji* 2 (1965) 73 ss, T. 1; 2: 1, 4.

²² Cfr. S. Gabrovec, AV 15-16 (1964-65) T. 17: 8, 9.

²³ Poleg grobne celote 12 poznamo grobno pripadnost še za naslednje predmete: T. 5: 2 (grob 2), 5 (grob 9), 6 (grob 1).

²⁴ P. Petru, *Razprave SAZU* (Razred za zgodovinske in družbene vede) 6 (1969) 207 s, sl. 6.

²⁵ Petrušnja vas: P. Petru, *Razprave SAZU* 6, 31, T. 26: 1-5; Globodol: S. Petru, *Razprave SAZU* 6, 91, T. 6: 5-14; Straža: T. Knez, AV 15-16 (1964-65) 150, T. 3: 8, 9.

²⁶ T. Szentléleky, *Ancient Lamps* (Monumenta antiquitatis [1969] 131 ss., št. 253 (najbližji primerek).

cem okoli nje (T. 5: 6). Sorodna je npr. primerkoma iz Predjame,²⁷ med panonskimi oljenkami pa bi našla mesto v skupini Iványi XII oz. med zgodnjekršćanskimi svetilkami. Te so bile v Panoniji večinoma italški import, preprosteje izdelane pa proizvod lokalnih delavnic. Časovno sodijo predvsem v 4. stol.²⁸ Pri T. Szentlélekyju pa dobimo za naš primerek idejne paralele med t. i. afriškimi oljenkami, ki so datirane v 4. in 5. stol.²⁹

Kot poslednje bomo med rimskimi najdbami iz Javora obravnavali pri-datke iz groba 12 (sl. 2). O zapestnicah je bilo v zadnjem času obširneje pisano v objavi kasnoantičnega grobišća iz Brezja pri Zrećah.³⁰ Resda se naši zapestnici (sl. 2: 1, 2) v podrobnostih zaključkov ne ujemata s primerki iz Brezja, vendar je oblikovna sorodnost nedvomna. V Sloveniji poznamo takšne zapestnice s številnih najdišč, npr. Drnovo, Ptuj - Breg, Ljubljana - Prešernova cesta itd.³¹ Na splošno so časovno opredeljene v drugo polovico 4. stol.³² Podobno je omenjene zapestnice datiral E. Keller pri obdelavi kasnoantičnega gradiva z južne Bavarske; prva zapestnica (sl. 2: 1) spada v skupino zapestnic z zaključki v obliki živalskih glav, katerih inačice so datirane v zadnji dve tretjini 4. stol.³³ Druga zapestnica (sl. 2: 2) pa naj bi sodila v njegovo 5. skupino, le da razširjeni zaključki niso ornamentirani s podolžnimi vrezi (v obliki pahljače), ampak z mrežastim motivom. Ta tip zapestnic je iz 4. stol.³⁴ V grobu 12 je pomembna tudi steklena ogrlica (sl. 2: 4). Temnomodre jagode v obliki poliedra so bile razširjene v obdonavskih provincah od druge polovice 3. stol. do leta 400, bikonične jadoge, ki jih poznamo z istega ozemlja, pa so bile v rabi v 4. stol.³⁵ Za našo ogrlico imamo v Sloveniji najboljšo primerjavo v Trebnjem - Pristava, grob 5; skeletni grob je datiran v drugo polovico 4. stol.³⁶ Tordiran obroček (sl. 2: 3) je manj značilen in je bil verjetno uporabljen kot prstan.

Zaključimo lahko, da so zgoraj obravnavani pridatki pripadali skeletnemu grobu iz druge polovice 4. stol.

²⁷ J. Korošec, *Razprave SAZU* (Razred za zgodovinske in družbene vede) 4/1 (1956) 42, T. 15: 1, 2.

²⁸ D. Iványi, *Die pannonischen Lampen* (Diss. Pann. II/2 2 [1935]) 12, 14 ss., Taf. 40: 1, št. 982 (najbližji primerek).

²⁹ O. c., 125 ss.

³⁰ S. Pahič, *Razprave SAZU* 6 (1969) 248 ss, sl. 15, T. 5: 1—9 (z obsežno literaturo).

³¹ Drnovo: P. Petru, *Razprave SAZU* 6, 210 s, T. 1: 3—10 (primerka T. 1: 9, 10 sta oblikovno zelo blizu našima zapestnicama); Ptuj-Breg: I. Mikl-Curk, ČZN

NV 2 (1966) 56, T. 5: 6, 7; 6: 8—15; Ljubljana-Prešernova cesta: Lj. Plesničar-Gec, AV 18 (1967) 141, 145, T. 4: 9, 10.

³² S. Pahič, l. c., 249; P. Petru, l. c., 210.

³³ E. Keller, *Die spätrömischen Grabfunde in Südbayern* (Münch. Beiträge 14 [1971]) 101 ss.

³⁴ Isti, o. c., 99, sl. 29: 2.

³⁵ Ibid., 87 ss.

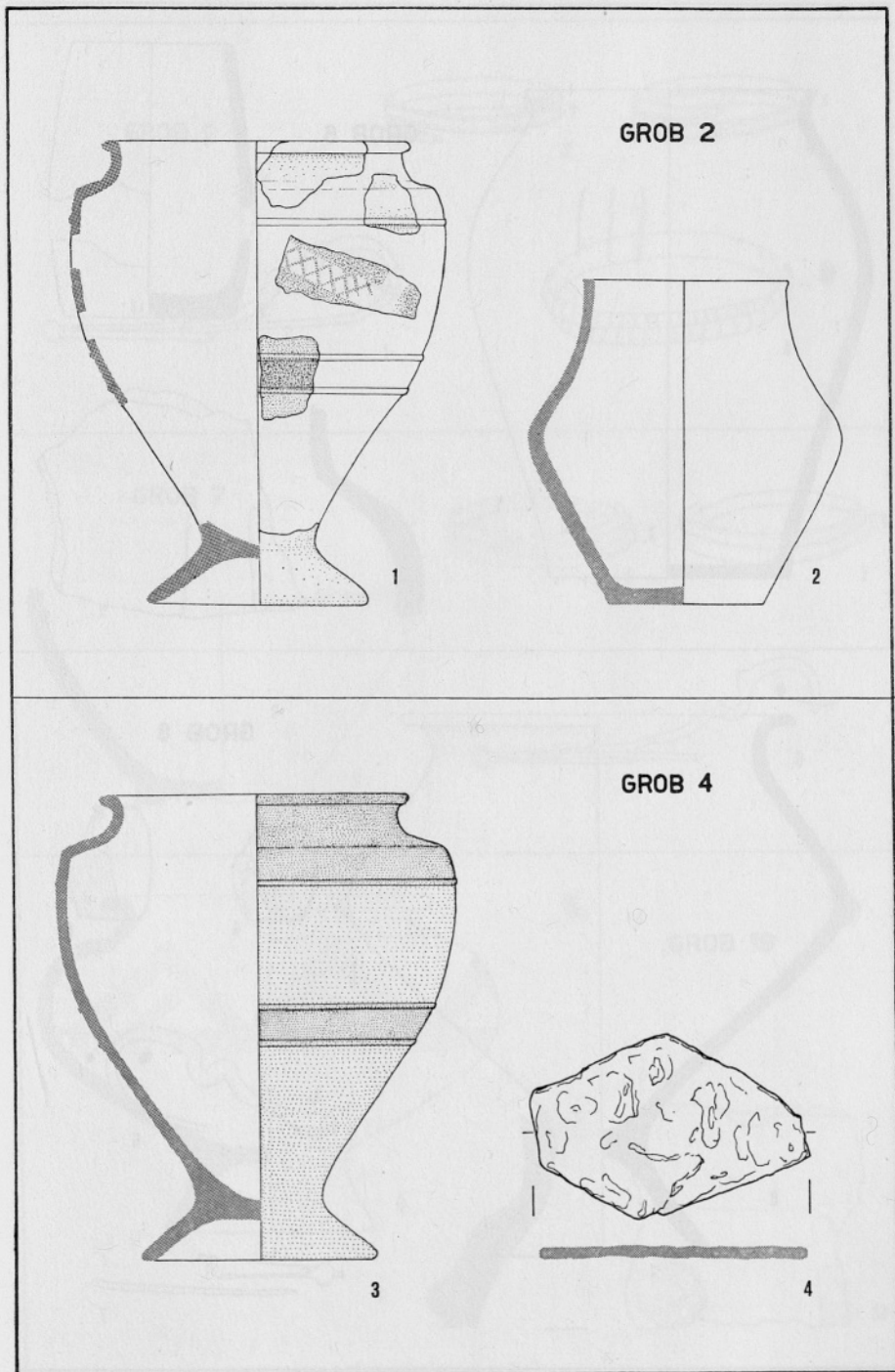
³⁶ T. Knez, *Razprave SAZU* 6 (1969) 126, 131, T. 11: 1, 2; cfr. še S. Petru, *Razprave SAZU* 6, 176, T. 5: 16; sl. 1: 2.

Funde aus Hallstatt- und Römerzeit in Javor

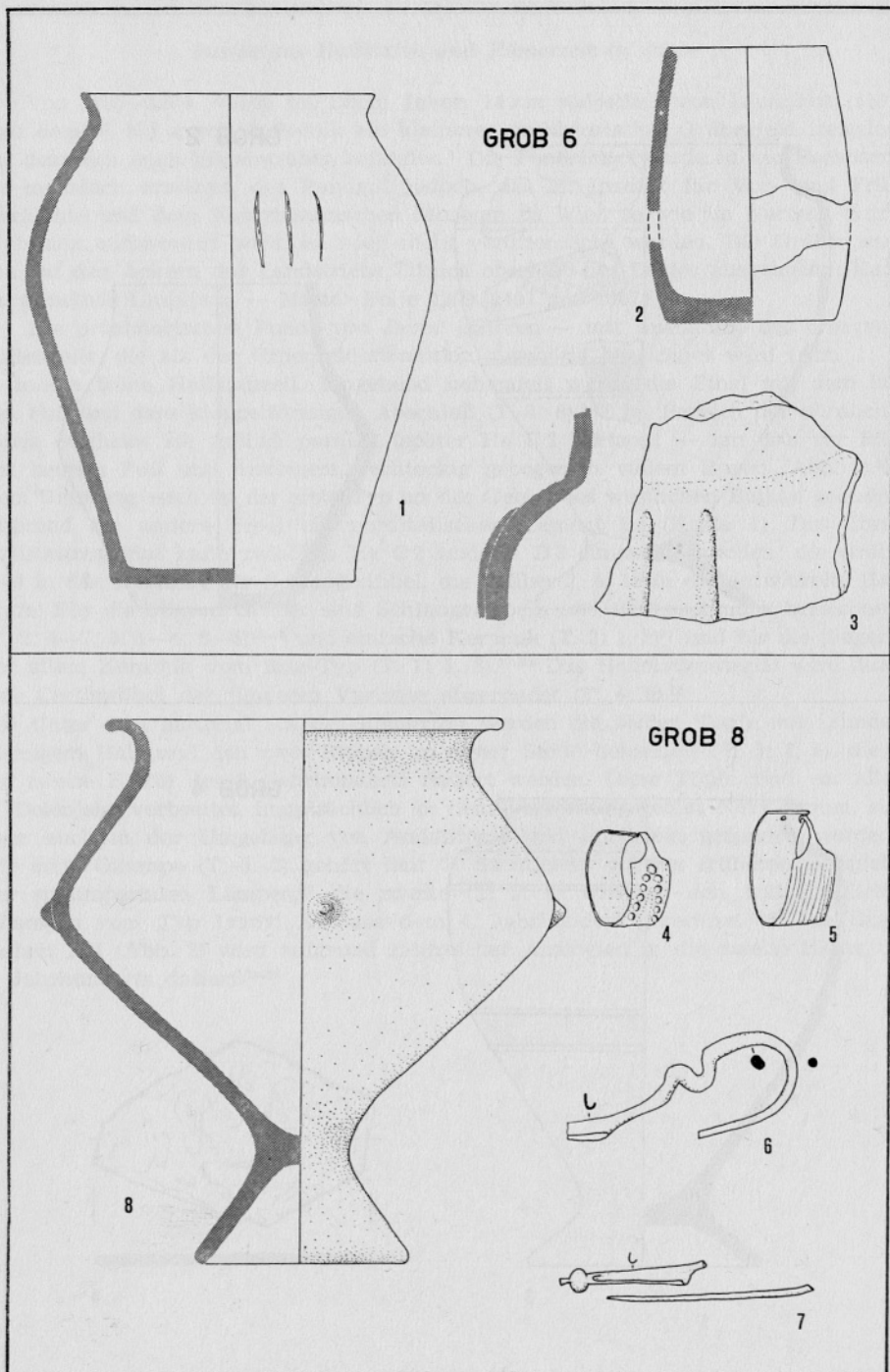
Von 1903—1904 wurde im Dorfe Javor, 14 km südöstlich von Ljubljana (513 m über dem N. N.) durch J. Pečnik ein kleineres prähistorisches Gräberfeld freigelegt, auf dem sich auch Römergräber befanden.¹ Die Fundstätte wurde in der Fachliteratur mehrfach erwähnt, das Fundgut jedoch, das im Institut für Vor- und Frühgeschichte und dem Naturhistorischen Museum zu Wien so wie im Narodni muzej, Ljubljana aufbewahrt wird, ist noch nicht veröffentlicht worden. Die Gräber wurden auf den Äckern des Landstrichs Žitnica oberhalb des Dorfes ausgehoben: Katastergemeinde Ljubljana — Moste - Polje 1399, 1401 und 1407.⁴

Die prähistorischen Funde von Javor gehören — mit Ausnahme des bronzenen Tüllenbeile, die als der Urnenfeldertradition zugehörig bezeichnet wird (Abb. 1: 4)⁵ — in die frühe Hallstattzeit. Eingehend behandelt wurde die Fibel mit dem langen Fuß und dem klöppelförmigen Abschluß (T. 4: 8).⁶⁻¹² Im Bereich der nördlichen Adria erscheint sie zeitlich parallel (später Ha C 2 Horizont — um 600) zur Fibel mit langem Fuß und niedrigem, rechteckig gebogenem vollem Bogen (Abb. 3).¹³⁻¹⁴ Dem Ursprung nach ist der erste Typ an das Gebiet des westlichen Balkan geknüpft, während die andere Fibel ein norditalisches Element ist (Karte 1). Das übrige Hallstattmaterial kann zwischen Ha C 2 und Ha D 3 eingestuft werden: die Gräber 6—9 in den Horizont der Schlangenfibel, die Gräber 2, 4, 19 in die entwickelte Ha D Stufe. Für die älteren Gräber sind Schlangenfibeln und Reifenschmuck bezeichnend (T. 2: 4—7; 3: 1—4, 6—8)¹⁵⁻¹⁶ und einfache Keramik (T. 2: 1, 2)¹⁷ und für die jüngeren vor allem Keramik vom Este-Typ (T. 1: 1, 3).¹⁸⁻²¹ Das Hallstattmaterial wird durch eine Certosafibel der jüngeren Variante abgerundet (T. 4: 9).²²

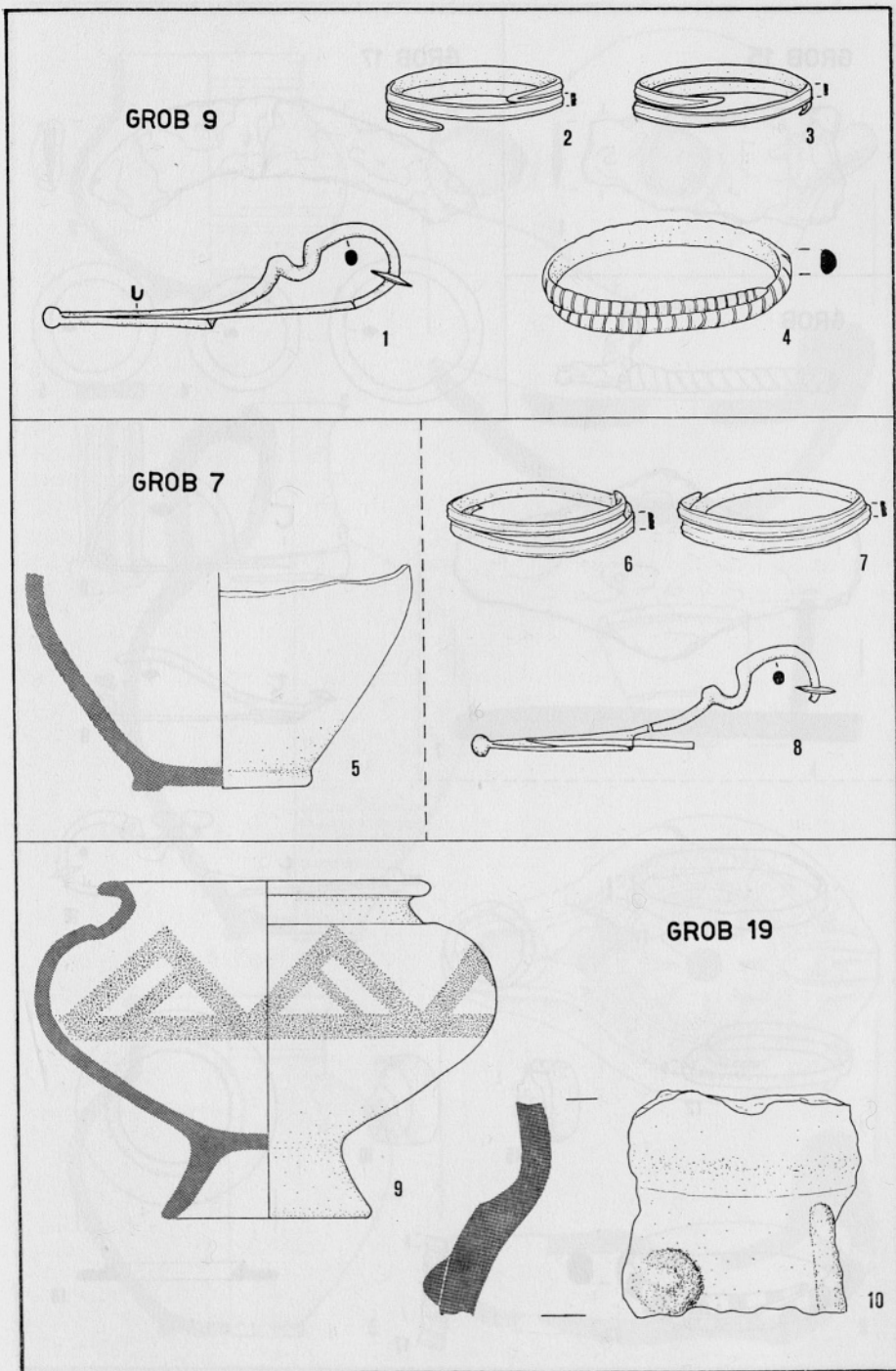
Unter dem Material aus der Römerzeit werden die beiden Töpfe mit zylinderförmigem Hals und den zwei Rippen an erster Stelle behandelt (T. 5: 1, 5), die in die zweite Hälfte des 2. Jahrhunderts datiert werden. Diese Töpfe sind vor allem in Dolenjsko verbreitet, hauptsächlich in dem Verwaltungsgebiet Nevidunum, sind aber auch in der Umgebung von Andautonia und in Celeia gefunden worden.²⁴ Die erste Öllampe (T. 5: 2) gehört laut T. Szentleléky zu den früheren Beispielen der spätimperialen Lampen,²⁶ die zweite (T. 5: 6) wird zu den frühchristlichen Öllampen vom Typ Ivanyi XII aus dem 4. Jahrhundert gerechnet.²⁸⁻²⁹ Die Grabereinheit XII (Abb. 2) wird aufgrund zahlreicher Analogien in die zweite Hälfte des 4. Jahrhunderts datiert.³⁰⁻³⁶

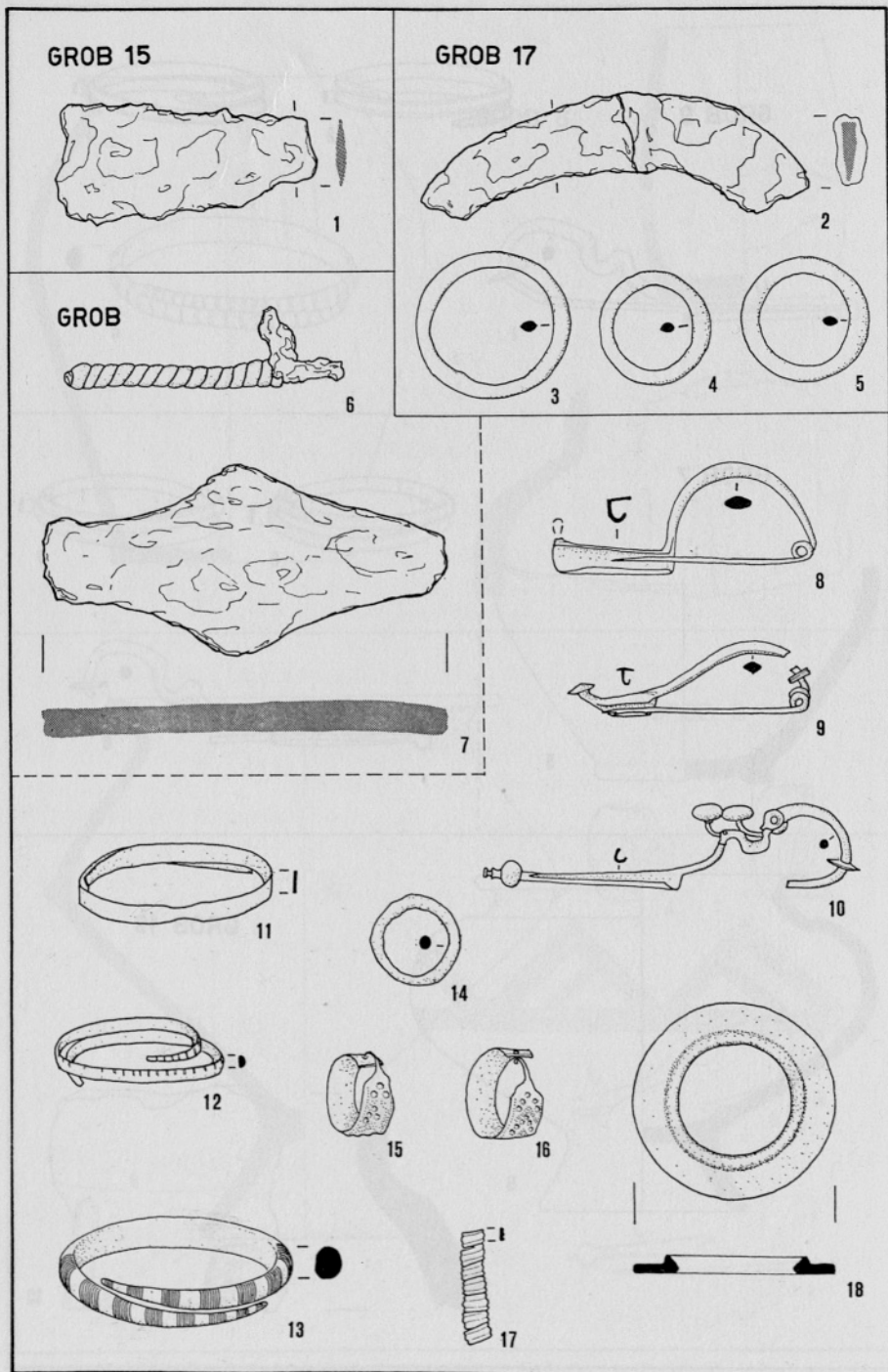
Javor. 1—2 grob 2, 3—4 grob 4. 1—3 glina, 4 železo
 Javor. 1—2 Grab 2, 3—4 Grab 4. 1—3 Ton, 4 Eisen
 1—3 = 1/4, 4 = 1/2

Javor. 1—3 grob 6, 4—8 grob 8. 1—3, 8 glina, 4—7 bron
 Javor. 1—3 Grab 6, 4—8 Grab 8. 1—3, 8 Ton, 4—7 Bronze
 1, 3 = 1/4, 2, 4—8 = 1/2

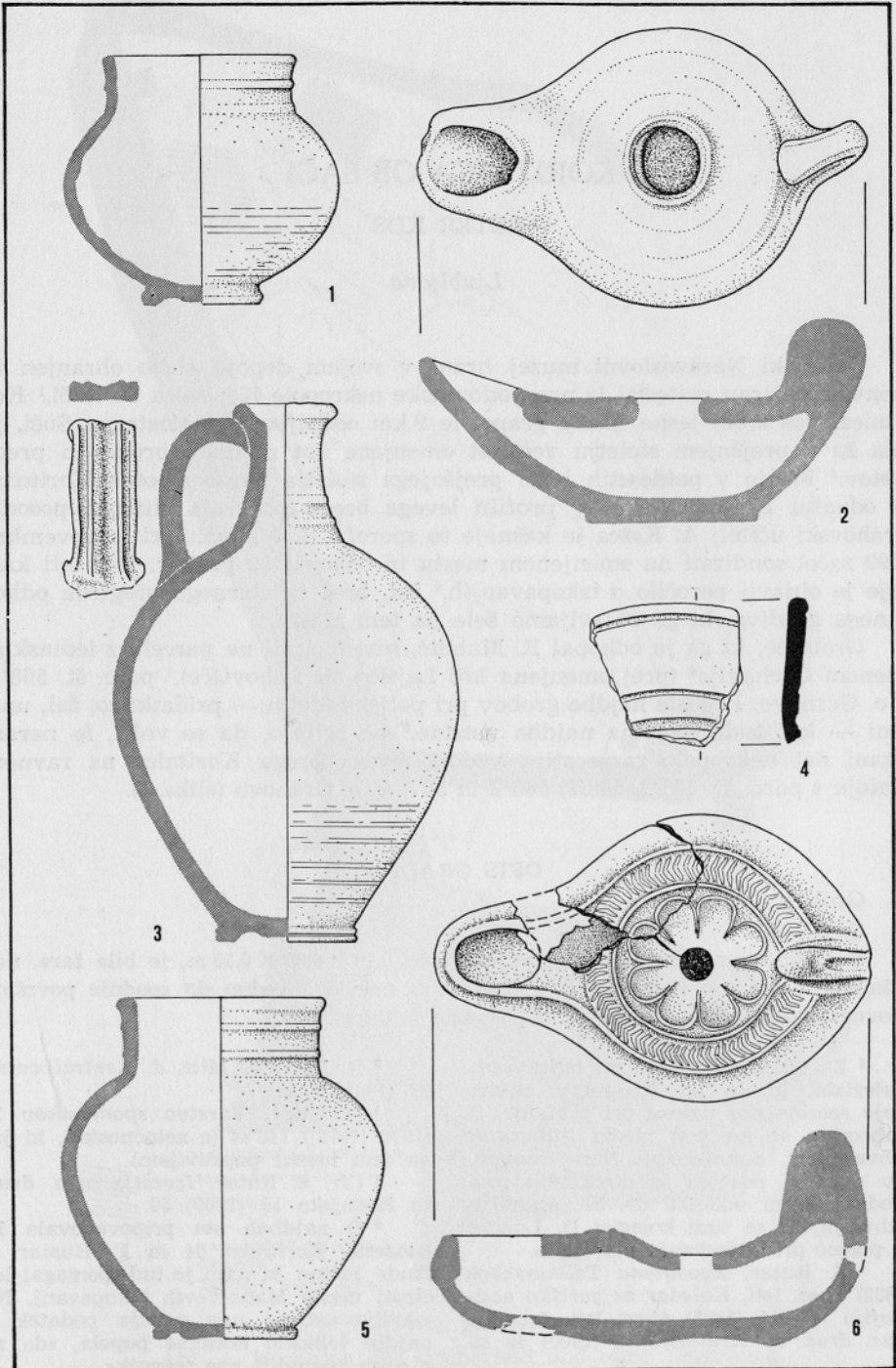

Javor. 1—4 grob 9, 5—8 grob 7, 9—10 grob 19. 1—4, 6—8 bronza, 5, 9, 10 glina
 Javor. 1—4 Grab 9, 5—8 Grab 7, 9—10 Grab 19. 1—4, 6—8 Bronze, 5, 9, 10 Ton
 1—4, 6—8, 10 = 1/2, 5, 9 = 1/4

Javor. 1 grab 15, 2—5 grab 17, 6, 7 grab ?, 8—18 sporadične najdbe. 1—2, 7 železo, 3—6, 8—18 bron

Javor. 1 Grab 15, 2—5 Grab 17, 6, 7 Grab ?, 8—18 sporadische Funde. 1—2, 7 Eisen, 3—6, 8—18 Bronze

Javor. Grobne najdbe. Glina

Javor. Grabfunde. Ton

1, 3, 5 = 1/4, 2, 4, 6 = 1/2